

DE KERKUIL IN EN OM AMSTERDAM

Willem vd Waal

De Kerkuil is een bewoner van kleinschalige landschappen met veel afwisseling waarin ook menselijke nederzettingen zoals schuren, stallen en dergelijke te vinden zijn. De soort broedt vooral in boerderijen, kerken, kastelen, molens en leegstaande gebouwen maar ook in nestkasten.

Voor de strenge winter van 1962/63 kwamen er in de Haarlemmermeerpolder en in en om Amsterdam nog vrij veel Kerkuilen voor. Als gevolg van deze winter kwam 90% van de Nederlandse Kerkuilen om en sindsdien is het oude peil nooit meer bereikt (Braaksma & de Bruijn 1976). Voor mij zelf was de Kerkuil een van mijn eerste op naam gebrachte vogels. In het oude vrachtspoorstation aan de Plantage Doklaan broedde de Kerkuil, al zijn ze er na de strenge winter van 1956 verdwenen als broedvogel. Na dat jaar werd er slechts een enkele maal een Kerkuil gezien en na 1962 helemaal niet meer.

BROEDGEVALLEN IN EN OM AMSTERDAM

Zoals opgemerkt broedden er tot 1963 rond Amsterdam nog vrij veel Kerkuilen, daarna ging het snel bergafwaarts. Hieronder volgt een opsomming van alle mij bekende broedplaatsen vanaf 1945, met het laatste jaar waarin op die plek gebroed werd.

Citroëngebouw, Stadionplein	1 paar	1946	(Med. Centr. Inst. 7: 3)
Vondelpark/Koninginneweg	1 paar	1947	(Med. Centr. Inst. 8: 3)
Bleekerskade/ Asd Bos	1 paar	1947	(Med. Centr. Inst. 8: 3)
Kleine Noorddijk/Asd Bos	1 paar	1947	(Med. Centr. Inst. 8: 3)
Plantage Doklaan	1 paar	1956	(eigen waarneming)
Eendrachtspolder	1 paar	1968	(Med. Blad 7 (1): 15)

In de Volkskrant van 17 januari 1953 wordt nog melding gemaakt van de aanwezigheid van Kerkuilen bij de kruising Koninginneweg/Emmastraat, vermoedelijk dezelfde plaats als het paar van 1947. Bovendien heeft de Kerkuil volgens Braaksma & de Bruijn (1976) in de periode 1969 t/m 1974 nog in Amsteland gebroed.

de Volkskrant van Zaterdag 17 Januari 1953

Antwoord: Koninginneweg 16 bij kruising Emmastraat

Voor de vermelde jaartallen zijn er op de genoemde plaatsen natuurlijk ook Kerkuilen gezien. Als we aannemen dat 1974 het laatste jaar is waarin de Kerkuil in of om Amsterdam gebroed heeft en de losse waarnemingen uit de jaren daarna op een rijtje zetten, dan blijkt de Kerkuil een schaarse vogel te zijn geworden die alleen in het winterhalfjaar wordt waargenomen.

eind maart 1973	1 mogelijk 2 ex	Diemen	(Med. Blad 12(4): 7)
16 maart 1974	1 ex	Jaap Edenbaan	(Med. Blad 12(1): 22)
februari 1976	roestplaats	Duivendrecht	(Med. Blad 14(1): 33)
16 mei 1980	roestplaats uit voorgaande winter ontdekt	omg. Schiphol	(Med. Blad 18(2): 33)
26 december 1980	1 ex	Kattenburg	(Gierzwaluw 19: 33)

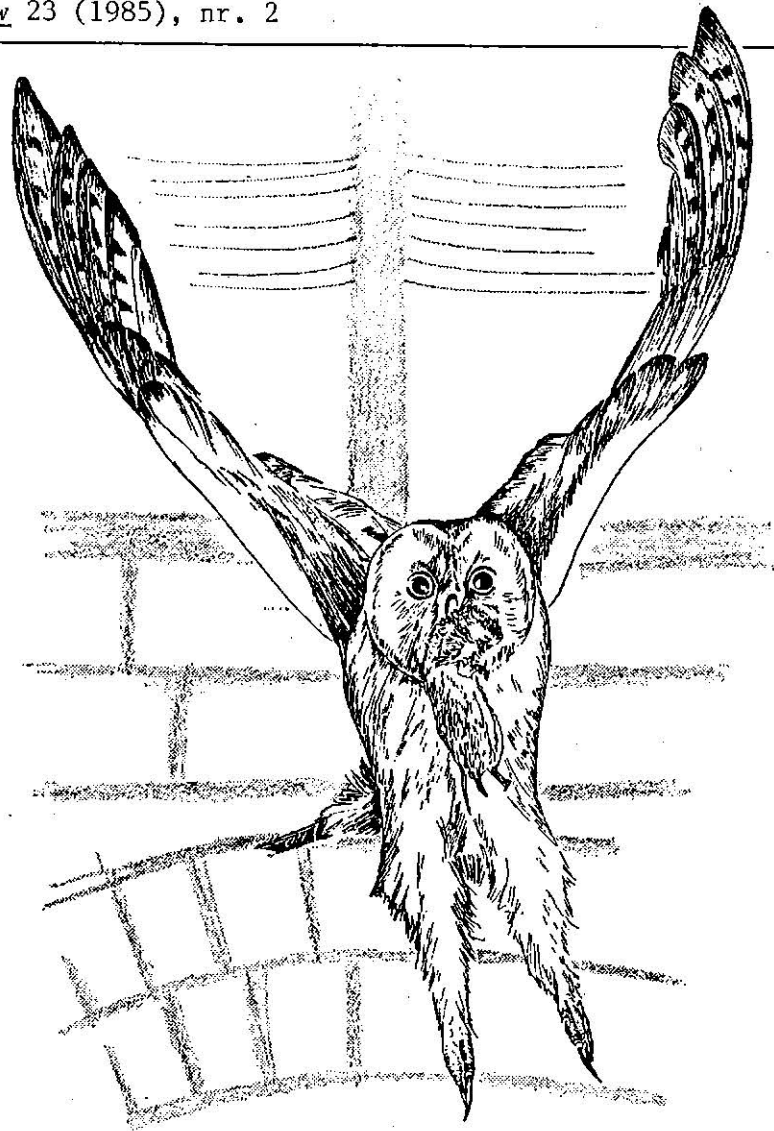
DE ACHTERUITGANG VAN DE KERKUIL

Vanaf 1963 is de Kerkuil dus sterk achteruitgegaan. Als oorzaak wordt de strenge winter genoemd. Kerkuilen kunnen slechts 5-8 dagen zonder voedsel omdat zij in tegenstelling tot andere uilen slechts weinig vetreserves hebben (de Jong 1983). De combinatie van een strenge winter en het verdwijnen van kleinschalige landschappen met als gevolg het verdwijnen van een goede veldmuizenstand (buiten de populatiecyclus van de muis) maken dat de Kerkuil de strenge winter van 1963 niet snel te boven is gekomen. De inmiddels beruchte roofvogelvergiftigingen van de zestiger jaren hebben ook veel Kerkuilen tot slachtoffer gemaakt (de Jong 1983). Opvallend is dat de strenge winter van 1956 niet en die van 1963 wel als fatale oorzaak wordt genoemd. Daarom denk ik dat de verliezen van een winter als van 1956 op natuurlijke wijze vrij snel aangevuld kon worden. Het is dus de combinatie van oorzaken die zo'n fatale uitwerking heeft gehad. Bovendien blijkt het verkeer onder de Kerkuil relatief veel slachtoffers te eisen, hetgeen de laatste twintig jaar ook zeker een faktor van belang is.

Het verbod op gechlloreerde koolwaterstoffen, dat een gunstige invloed heeft gehad op de roofvogelstand in ons land, zal ook voor de Kerkuil gunstig zijn geweest. De laatste tijd schijnt er lokaal weer sprake te zijn van vooruitgang (zie de knipselkrant in *De Gierzwaluw* 22: 116). Dit kennelijk ondanks het feit dat de winter van begin 1980 streng en sneeuwrijk was! Na de laatste strenge winter van begin 1985 zal moeten blijken of de soort zich zal herstellen of dat de verliezen wederom van dien aard zijn dat de Kerkuil weer voor langere tijd op een laag peil zal blijven. Op een plaats in Gelderland, waar ik al jaren Kerkuilen weet te zitten, bleken ze na de afgelopen winter te zijn verdwenen, hopelijk slechts tijdelijk.

RECENTE WAARNEMINGEN ROND AMSTERDAM

Op 19 december 1984 was er een Kerkuil binnengevlogen in een van de vele gebouwen op Schiphol. Deze uil werd door Joop Buker gevangen en geringd en in Slotervaart weer losgelaten. Op 12 februari 1985 vond ik op de oostelijke oprit van de brug over het Amsterdam-Rijnkanaal van de Gooiseweg een dode Kerkuil. Het was een verkeersslachtoffer dat waarschijnlijk door honger gedreven gefoerageerd had in de sneeuwrijke berm van de snelweg. De nog bruikbare restanten worden in het ITZ bewaard. Misschien vermeldenswaard is dat enige dagen voor deze vondst in een boerderij aan de Overdiemerweg een dag een

Kerkuil heeft gebivakeerd, slechts enkele honderden meters van de plek waar ik de dode uil vond (med Fred Vogelzang). Van nog recenter datum is de aanwezigheid van een Kerkuil te Muiderberg in de manege bij de Hakke-laarsbrug gedurende de eerste week van maart 1985. Deze Kerkuil voedde zich met de vele Huismussen die in de manege verbleven. Na enige tijd verlieten de mussen massaal de manege, dit tot grote vreugde van de manegehouder die heel blij was met de uil. Vervolgens is echter ook de Kerkuil weer verdwenen.

Deze (lichte) toename van waarnemingen duidt misschien op enig herstel. Jonge Kerkuilen vertonen nogal wat zwerflust. Slechts de zee blijkt een barrière, hoewel het voorkomen van Kerkuilen op vele eilanden dit lijkt te weerspreken. Hopelijk heeft de afgelopen winter niet al te veel slachtoffers geëist en kunnen we de Kerkuil de komende jaren ook in de omgeving van Amsterdam weer vaker tegenkomen, misschien zelfs als broedvogel.

VERWIJZINGEN

Braaksma, S & de Bruyn, O 1976. De Kerkuilstand in Nederland. *Limosa* 49: 135-187.

de Jong, J 1983. De Kerkuil. Kosmos, Amsterdam.

Willem vd Waal,
Laagte Kadijk 11,
1018 BA Amsterdam.